

OSLOBOĐENJE

IZLOŽBA U POVODU 40. GODIŠNJICE

OSLOBOĐENJA ZEMLJE

TUĐE NEĆEMO ★ SVOJE NEDAMO

MUZEJ REVOLUCIJE NARODA HRVATSKE ZAGREB

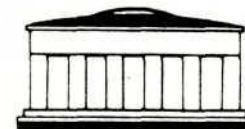
TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BB

OSLOBOĐENJE

TUĐE NEĆEMO SVOJE NE DAMO

ZAGREB
1945—1985.

MUZEJ REVOLUCIJE NARODA HRVATSKE

Autor izložbe: RUDA POLŠAK, viši kustos Muzeja

Suradnici: NATAŠA MATAUŠIĆ, BOSILJKA KOMADINA

Grafički design »LIKUM« Zagreb

i postav izložbe: VIDA & VLADIMIR STRAŽA

Suradnici: Rudolf Zetaić, Zoran Rakijaš, Nevenka Marinković,
Manuela Mioković, Ozren Straža, Orlando Zubčić,
Zdenko Čavar

Fotografija: AGENCIJA ZA FOTODOKUMENTACIJU
ZAGREB, Trg Mažuranića 5
MUZEJ REVOLUCIJE NARODA HRVATSKE
DRAŽEN POMYKALO

Plakat: Vladimir Straža

Katalog: JUMENA, Zagreb

Tehnički urednik: Mladen Tubaković

Izdavač: MUZEJ REVOLUCIJE NARODA HRVATSKE
ZAGREB, Trg Žrtava fašizma b. b.

Direktor: BORIS HERŠAK, profesor

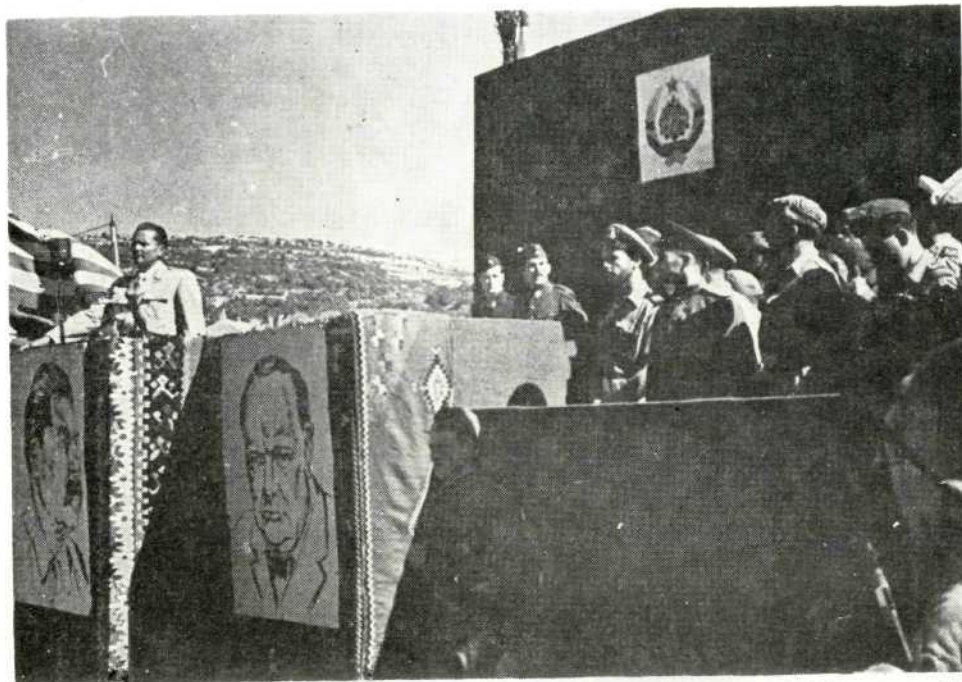
Tisak: JUMENA, Zagreb, Šalata bb

Oslobođenje — Tuđe nećemo - svoje ne damo

U povodu 40. godišnjice oslobođenja zemlje, Muzej revolucije naroda Hrvatske priredio je izložbu dokumenata kojima se prikazuju zbivanja i događaji u završnim borbama za oslobođenje zemlje.

Izbor dokumentacije, fotografija, faksimila partizanskog tiska i dokumenata, citata i objašnjenja, originalne i pregledne vojno-strateške karte borbi jedinica narodnooslobodilačke vojske, kasnije Jugoslavenske armije i Jugoslavenske mornarice, obuhvaćaju povijesni period događaja od rujna 1944. do kraja oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije.

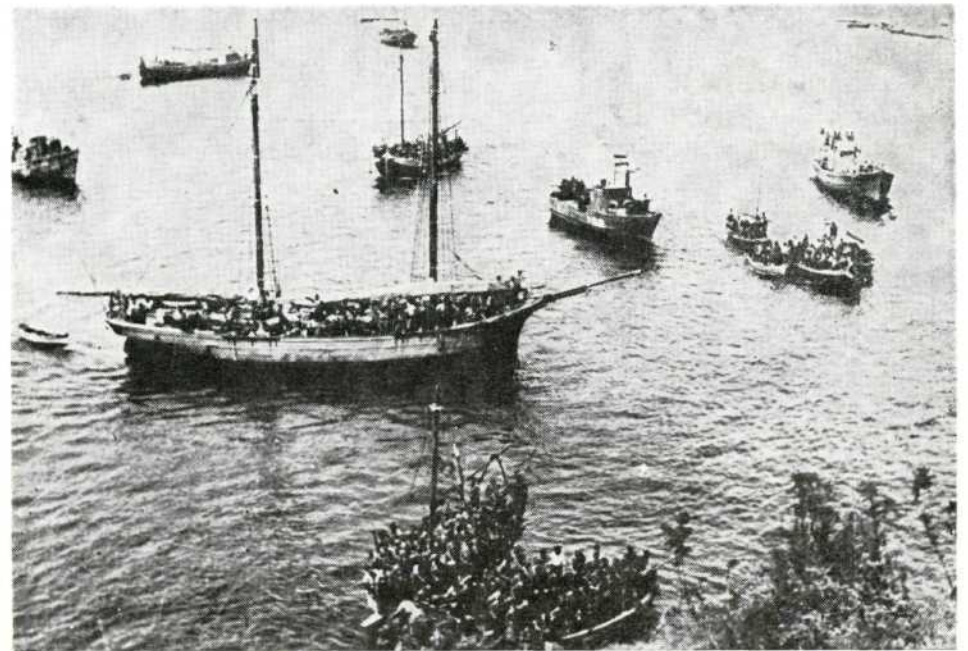
Borbe za konačno oslobođenje zemlje započinju pokretom i prodorom jedinica NOV prema istočnim dijelovima naše zemlje sredinom 1944., desantnim operacijama sa otoka Visa prema otocima i obali Dalmacije rujna 1944, te bitkom za oslobođenje Beograda, listopada 1944.

Vrhovni komadant NOV i POJ Josip Broz Tito govori na proslavi dvogodišnjice Prve dalmatinske brigade, Vis, 12. rujna 1944.

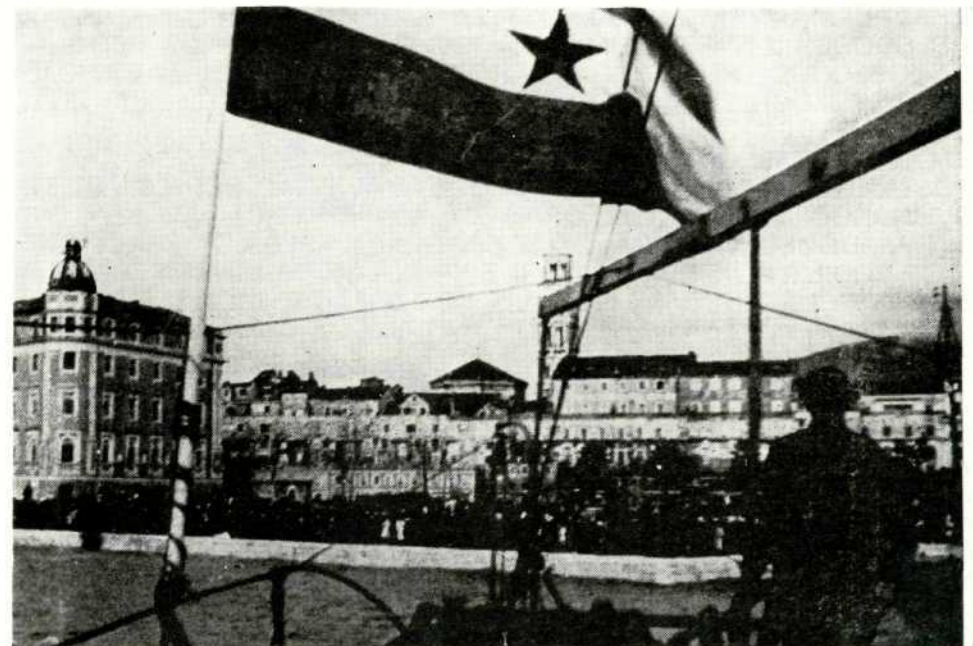
DANAS SE Približava čas kada će morati da se govori o granicama naše zemlje. Mi nismo o tome nikada, u toku čitavog ovog rata, govorili. Ali ja o tome moram da kažem nekoliko riječi. Naš narod se borio za svoju slobodu, za svoju nezavisnost, za bolju i srećniju budućnost, ali on se bori i za oslobođenje one naše braće koja su decenijama stenjala pod tuđinskim jarmom. Ovom borbom naša braća u Istri, u slovenačkom primorju, u koruškoj moraju biti i biće oslobođena i živjeće slobodna u svojoj domovini, sa svojom braćom. To je želja svih nas, to je želja i svih njih tamo. Mi tuđe nećemo — no svoje ne damo.

Iz govora Josipa Broza Tita
prilikom proslave dvogodišnjice
osnivanja Prve Dalmatinske udarne
brigade
12. rujna 1944.

Brodovi partizanske mornarice prevoze borce 26. divizije u desantnoj operaciji na otoku Braču

Brodovi mornarice NOVJ ulaze u tek oslobođeni Split, 27. listopada 1944.

Proslava oslobođenja Beograda u Topuskom, listopada 1944.

DRUGOVI BORCI, KOMANDIRI I KOMANDANTI I POLITIČKI KOMESARI NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE!
IZRAŽAVAM SVOJU ZAHVALNOST ZA VAŠE JUNAČKO DRŽANJE PRI OSLOBOĐENJU NAMA SVIMA DRAGOG GLAVNOG GRADA BEOGRADA. OSLOBOĐENJE BEOGRADA, KOJE STE IZVOJEVALI ZAJEDNO S HEROJSKOM CRVENOM ARMIJOM, IMA OGROMAN HISTORIJSKI ZNAČAJ.

BEOGRAD, NAŠ GLAVNI GRAD JUGOSLAVIJE, TEK OTSADA ZAISTA POSTAJE GLAVNI GRAD SVIH JUGOSLOVENA, GRAD KOJI ĆE VOLJETI SVI NARODI JUGOSLAVIJE, GRAD ZA KOJI SU PROLIVALI KRV SVI SINOVI JUGOSLAVIJE. ODAVDE, IZ BEOGRADA, TREBA DA ZRAČE ONE IDEJE VODILJE KOJE SU NAS NOSILE KROZ OVE TEŠKE DANE — IDEJE BRATSTVA I JEDINSTVA I IDEJA VELIKE I SREĆNIJE JUGOSLAVIJE.

Iz govora Vrhovnog komandanta
oslobodiocima Beograda
27. listopada 1944.

Geografski prostori naše zemlje u 1944. dobivaju veliki značaj zbog razvoja vojnih operacija na frontovima Evrope i strateških planova Saveznika za uništenje fašističke Njemačke. Crvena armija je u svom pobjedonosnom napredovanju ka Zapadu, izbila na rijeku Vislu u Poljskoj, prodrla u Mađarsku, stigla na južnom dijelu fronta do granice Jugoslavije. Na frontu u Italiji angloameričke armije zauzele su Rim, a na zapadu Evrope uspostavile su drugu frontu iskrcavanjem u Normandiji i napredovanjem kroz Francusku krenule prema granicama fašističke Njemačke.

Predaja odlikovanja AVNOJ-a borcima NOV Hrvatske u Topuskom, 1944.

NA TERITORIJI HRVATSKE, POD KOMANDOM GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE, DJELUJU:

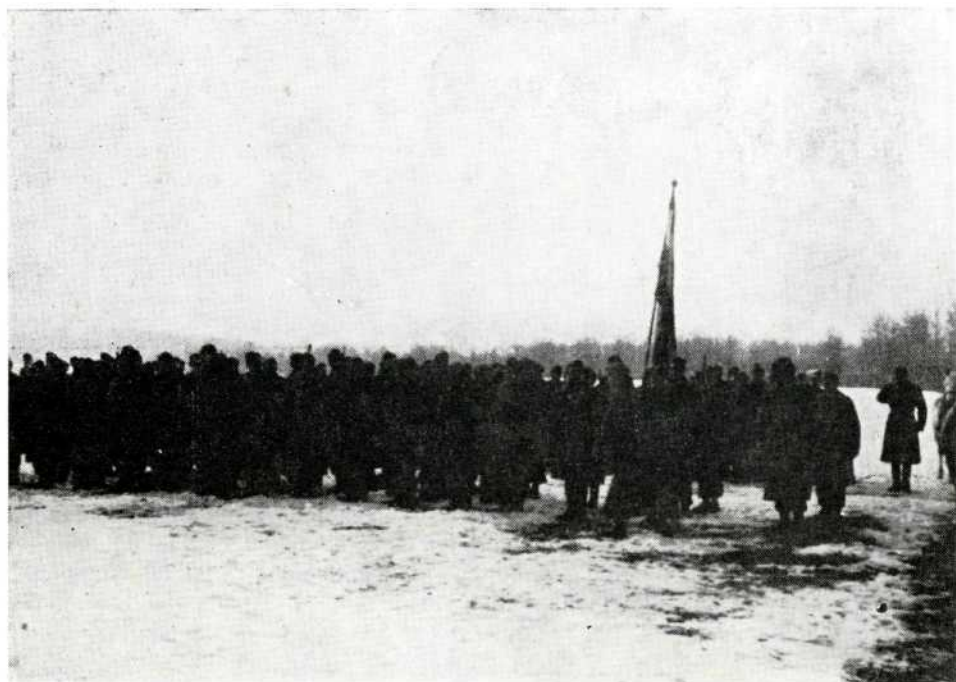
- VIII KORPUS NOVH: 9, 19, 20. i 26. DIVIZIJA; SJEVERNA DALMACIJA I PREDIO MOSTARA
- IV KORPUS NOVH: 7, 8. i 34. DIVIZIJA; BANIJA, KORDUN, POKUP-LJE I ŽUMBERAK
- XI KORPUS NOVH: 13, 35. i 43. DIVIZIJA; LIKA, GORSKI KOTAR, HRVATSKO PRIMORJE
- VI KORPUS NOVH: 10. i 12. DIVIZIJA; SLAVONIJA I PODRAVINA
- X KORPUS NOVH: 32. i 33. DIVIZIJA; ZAGORJE, MOSLAVINA I ZAGREBAČKA OBLAST

U VAN TERITORIJA HRVATSKE:

- 6. LIČKA PROLETERSKA DIVIZIJA U SASTAVU PRVOG PROLETERSKOG KORPUSA
- 13. PROLETERSKA BRIGADA U SASTAVU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE, PRVOG KORPUSA
- 28. SLAVONSKA DIVIZIJA U SASTAVU TREĆEG KORPUSA
- 2. DALMATINSKA PROLETERSKA BRIGADA, U SASTAVU 2. PROLETERSKE DIVIZIJE
- 1. TENKOVSKA BRIGADA NOV HRVATSKE — SJEVERNA GRUPA U SASTAVU 8. DALMATINSKOG KORPUSA, A JUŽNA GRUPA U SASTAVU DRUGOG HERCEGOVAČKOG KORPUSA
- MORNARICA NOV JUGOSLAVIJE

Zapadni saveznici su zimi 1944/45. brojčano ojačali jedinice na Zapadnom frontu, razbili Njemačku protuofanzivu u Ardenima i do kraja ožujka uspostavili mostobran na rijeci Rajni koji je omogućio otpočinjanje ofenzive na cijelom frontu.

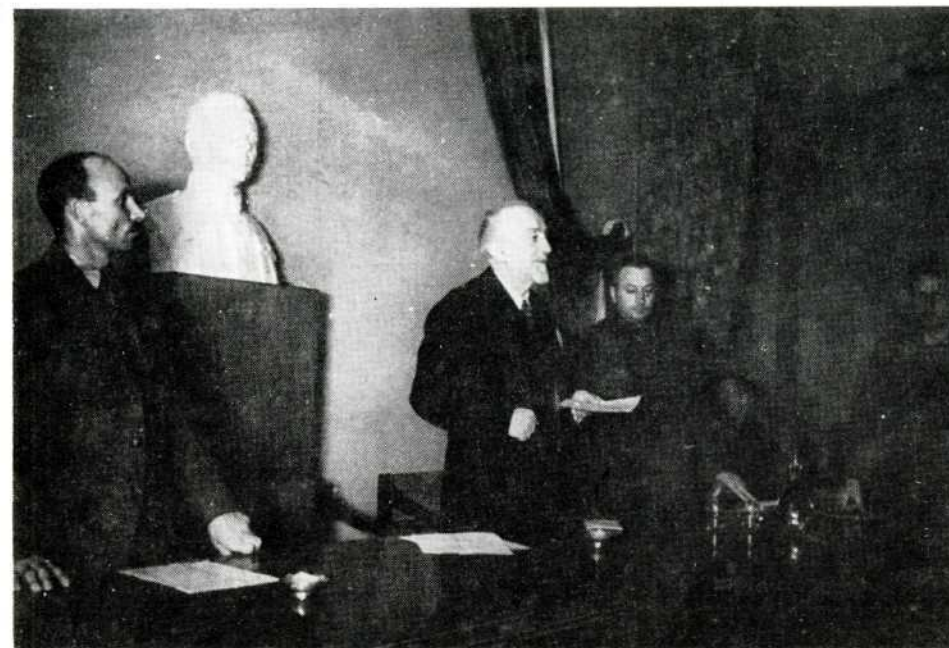
U Italiji, zbog zime i nepogodnih uvjeta, operacije Saveznika odvijale su se sporo, pa je i sa jedne i sa druge zaračene strane ovaj zastoj iskorišten za reorganizaciju i dovođenje novih jedinica.

Smotra boraca 34. divizije u vrijeme proslave prve godišnjice osnutka divizije

Na jugoslavenskom ratištu neprijatelj je nastavio izgradnju obrambenih linija između Dunava i Save u Srijemu, a od Save na jug do Karlobaga nije postojao neprekidan front nego su bila utvrđena mjesta i gradovi, te saobraćajnice. Osim ove fronte neprijatelj je izgradio u Hrvatskoj više samostalnih obrambenih linija i utvrđenja: na obali Hrvatskog Primorja i Istre, između Rijeke i Snježnika, oko Karlovca, na sjevernom dijelu duž rijeke Ilove, na donjem toku rijeke Une, pred Zagrebom i drugdje.

Vrhovni štab NOV i POJ je na temelju stečenih iskustava u bitkama u drugoj polovini 1944., i novo nastaloj situaciji na ratištu prelaskom na frontovske borbe počeo i izvršio reorganizaciju jedinica narodnooslobodilačke vojske i do ožujka 1945. osnovao četiri armije. Nacionalni Komitet Oslobođenja Jugoslavije je u to vrijeme uspio izboriti međunarodno priznanje, te je početkom ožujka osnovana Privremena vlada Demokratske federativne Jugoslavije.

Predsjednik ZAVNOH-a, Vladimir Nazor otvara izvanrednu sjednicu ZAVNOH-a, 14. travnja 1945.

DRUGOVI !

DOGAĐAJI SU NAM ZADNJEG VREMENA NAMETNULI POTREBU SAZIVA NAŠE DANAŠNJE IZVANREDNE SJEDNICE PREDSIJEDNIŠTVA ZEMALJSKOG ANTIFAŠISTIČKOG VIJEĆA NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE. TO SU DOGAĐAJI, KOJI OD NAS TRAŽE DA U DALJNJIJEM VOĐENJU POSLOVA NAŠE ZEMLJE I VRHOVNE DRŽAVNE UPRAVE U DOMOVINI IZVRŠIMO NEKE IZMJENE U ORGANIZACIONIM OBLICIMA NARODNE VLASTI IZRASLE U TOKU RATA — DA FORMIRAMO NOVU NARODNU VLADU HRVATSKE, ...

SVI USLOVI ZA OSTVARENJE TAKVE VLADE SU OVDJE. MI IMADEMO DOVOLJNO OSLOBOĐENOG TERITORIJA, DOVOLJNO NARODNOG POVJERENJA, DOVOLJNO SMO ČVRSTI, IMADEMO DOVOLJNU ČVRSTINU ORGANIZACIJA DA TAKOVA NARODNA VLADA MOŽE BITI FAKTIČNA PRAVA NARODNA VLAST U HRVATSKOJ.

Iz referata dr Vladimira Bakarića,
tajnika JNOF Hrvatske
na izvanrednoj sjednici
Predsjedništva ZAVNOH-a
u Splitu, 14. travnja 1945.

Jedinice Osmog Dalmatinskog korpusa, koji je preimenovan u Četvrtu Jugoslavensku armiju završile su početkom 1945. bitke sa zaostalim grupacijama u Hercegovini zauzećem Širokog Brijega i Mostara, oslobođen je Bihać, a u ličko-primorskoj operaciji krajem ožujka oslobođena je cijela Lika, a krajem travnja i Hrvatsko Primorje. Desante jedinica Jugoslavenske mornarice i jedinice Devete dalmatinske divizije oslobodile su kvarnerske otoke.

Tenkovi Jugoslavenske armije u oslobođenom Otočcu, 6. travnja 1945.

Na Sremskom frontu, veljača-ožujak 1945.

Prema zamisli koju je dao Vrhovni komandant, Generalštab Jugoslavenske armije izradio je operacijski plan završnih operacija za oslobođenje. Osnovna ideja bila je grupirati vojne snage i sredstva, te probiti neprijateljski front u Lici i Srijemu, a zatim desnim krilom fronta dolinom Drave doći do Koruške, a lijevim uz Jadransku obalu do Trsta, Soče i gornjeg toka Drave i tako zatvoriti obruč oko neprijateljskih jedinica u oblasti Julijskih alpa i Karavanki. Istovremeno radi osiguranja ovih akcija sa armi-

Tenkovi 2. tenkovske brigade u proboju Sremskog fronta, 12. travnja 1945.

Pokret jedinica 36. brigade od Našica prema Podravskoj Slatini, travnja 1945.

jama u centru poduzeti će se napadi na sjevero-zapad ka liniji Zagreb — Karlovac i Sloveniji radi konačnog uništenja neprijatelja. Jedinice u pozadini neprijatelja pod komandama Glavnih štabova Slovenije i Hrvatske, napadati će neprijateljska utvrđenja i saobraćajne linije, te uništavati neprijateljske jedinice koje se povlače, ili pregrupiraju radi obrane.

Jedinice Mornaričke pješadije u vrijeme iskrcavanja na obali Istre

Proslava oslobođenja u Zagrebu, 11. svibnja 1945.

Proboj neprijateljskih utvrđenja u Srijemu započeo je 12. travnja i u pobjedonosnom maršu i bitkama diljem Podravine, Slavonije, Posavine i Bosne, razbijajući obrambene linije i utvrđenja na Ilovi, donjem toku Une, oko Karlovca i pred Zagrebom, 8. svibnja oslobođen je Zagreb, a 9. svibnja Ljubljana, glavni gradovi Hrvatske i Slovenije. Sa zaostalim neprijateljskim grupacijama vode se još borbe do 15. svibnja 1945.

Posebno izdanje SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

★ **VIJESTI**

ZIVIO SLOBODNI ZAGREB
GLAVNI GRAD FEDERALNE
HRVATSKE

Cijena 20.— Kn OSJEK, 9. maj 1945. God. IV, broj 33

Bezuslovna kapitulacija Njemačke

Zagreb oslobođen

Vanredni izvještaj Generalitaba Jugoslavenske armije za 8. maj 1945.

Danas 8. maja poslije teških borbi trupe Jugoslavenske armije zauzele su i oslobodile glavni grad federalne Hrvatske — Zagreb.

U Berlinu — ispod ruševina

Berlin, nekada glavar, sada leži u razvalinama. Duge arterije koje vode središtu grada, više ne postoje. Kad god pogledaš, same ruševine. Kuće, u kojima su nekada bili veliki dućani, sada su razrušene. Iz podzemlja teku njezinski vojnici, koji su se ondje sakrivali. Oni nose u rukama razne stvari, ali to nije njihovo, to su stvari, koje su zadnjih dana pohrabile nacističke vlasti. Evo crvene zgrada berlinske policije. Pred njom je zgrada suda. Ovi su SS-ovci

SMRT FASIZMU — SLOBODA NARODU

VJESNIK

JEDINSTVENE NARODNO OSLOBODILAČKE FRONTE HRVATSKE

Broj 23. Zagreb, 17. svibnja 1945. Godina V.

Cijena Kuna 50.—

Stvaranje naše države, federalne države Hrvatske, djelo je u prvom redu naših samih, djelo je onih hiljada i hiljada boraca Hrvata i Srba iz Hrvatske, koji su terete ovog rata iznijeli na svojim leđima, ali stvaranje federalne države Hrvatske je isto tako djelo borbe svih naroda Jugoslavije.

DR. VLADIMIR KARACIĆ

NAROD ZAGREBA ODUŠEVljENO JE DOČEKAO VLADIMIRA NAZORA
predsjednika Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske, pravljenog pjesnika i borca

SMRT FASIZMU — SLOBODA NARODU

SLOBODNA DALMACIJA

CLASILO JEDINSTVENOG NARODNO-OSLOBODILAČKOG FRONTA DALMACIJE

SPLIT, 17. svibnja 1945. Cijena Kuna 50.—

DAN POBJEDE
Najveći događaj u historiji svijeta

Jučer je njemačka vojna komanda potpisala безусловnu kapitulaciju njemačkih oružanih snaga. Danas u 14 sati bit će službeno objavljena kapitulacija Njemačke i svršetak rata u Evropi. U toku današnjega dana govorit će maršal Jugoslavije Tito - Pripreme za proslavu Dana pobjede

«9. MAJ 1945. GODINE JESTE DAN ZAJEDNIČKE POBJEDE, JESTE ZAJEDNIČKI PRAZNIK SVIH UJEDINJENIH NARODA KA TRAJNOM MIRU I MEĐUSOBNOM RAZUMIJEVANJU. UVJEREN SAM DA IZRAŽAVAM ŽELJU SVIH NAŠIH NARODA KADA KAŽEM DA BI SE NARODI JUGOSLAVIJE OSJETILI SREĆNIM, DA I POSLIJE OVE VELIKE POBJEDE NA BOJNOM POLJU VLADA MEĐU UJEDINJENIM NACIJAMA ISTA JEDNODUŠNOST I RAZUMIJEVANJE U MIRU KAO ŠTO JE VLADALO I U RATU.»

Josip Broz Tito, u povodu kapitulacije 9. svibnja 1945.

Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito govori 21. svibnja 1945. u Zagrebu

HTIO BIH DA VAM KAŽEM RIJEČ DVIJE O BRATSTVU I JEDINSTVU NARODA JUGOSLAVIJE. TO JE VELIKA SVETA STVAR, BEZ BRATSTVA I JEDINSTVA NE MOŽE BITI SNAŽNE I SRETNE JUGOSLAVIJE, A BEZ SNAŽNE I SRETNE JUGOSLAVIJE NE MOŽE BITI SNAŽNE I SRETNE HRVATSKE, SRBIJE, MAKEDONIJE, CRNE GORE, SLOVENIJE, BOSNE I HERCEGOVINE.

SVE SE TO UPOTPUNJUJE.

KAD SE GOVORI O FEDERATIVNOJ JUGOSLAVIJI, ONDA SE NE MISLI NA NEKI SEPARATIZAM, NEGO NA NOVO USTROJSTVO DRŽAVE, NA USTROJSTVO NOVE JUGOSLAVIJE U KOJOJ ĆE SVATKO MOĆI DA UPRAVLJA SAM ZA SEBE, A U ISTO VRIJEME DA SAČINJAVA JEDINSTVENU DRŽAVU KOJOM ĆEMO BITI PONOSNI PRED ĆITAVIM SVIJETOM I KOJA VEĆ DANAS IMA PRED ĆITAVIM NAPREDNIM ĆOVJEĀANSTVOM TAKAV UGLED, KAKAV NIKAD NIJE IMALA NI JEDNA DRŽAVA NA BALKANU...

GRANICE FEDERALNIH JEDINICA U FEDERATIVNOJ JUGOSLAVIJI NISU GRANICE RAZDVAJANJA, NEGO GRANICE SPAJANJA...

TITO, 21. svibnja 1945, Zagreb

STOTINE HILJADA LJUDI HRVATSKE POBIJENO JE PO LOGORIMA, PO PORUŠENIM I POPALJENIM SELIMA I NASELJIMA U NEPRIJATELJSKIM OFENZIVAMA. PRIVREDI HRVATSKE NANIJETA JE GOLEMA ŠTETA. U INDUSTRIJI I RUDARSTVU UNIŠTENO JE ILI TEŠKO OŠTEĆENO 1787 OBJEKATA, ONESPOSOBLJENO 83% SVIH ŽELJEZNIČKIH PRUGA, 50% MOSTOVA, POTOPLJENO OKO 90% TRGOVAČKOG BRODOVLJA.

STRADALO JE VIŠE OD 2,5 MILIONA STOKE, UNIŠTENO 2.700.000 STABALA I VOČAKA, 58.000 PUGOVA, 427 TRAKTORA, 1.775 VRŠILICA I SIJAČICA I 37.000 KOMADA OSTALIH POLJOPRIVREDNIH ALATA, POPALJENO JE I RAZRUŠENO 260.000 STAMBENIH I GOSPODARSKIH ZGRADA.

NA KRAJU RATA BILO JE SVEGA 1.600 PREŽIVJELIH PREDRATNIH ČLANOVA PARTIJE ...

MEĐU POGINULIM ČLANOVIMA KP BILO JE 38 ČLANOVA RAJONSKIH KOMITETA, 167 ČLANOVA OPĆINSKIH KOMITETA, 81 ČLAN GRADSKIH KOMITETA, 236 ČLANOVA KOTARSKIH KOMITETA, 79 ČLANOVA OKRUŽNIH KOMITETA, 8 ČLANOVA OBLASNIH KOMITETA I 10 ČLANOVA CK KPH.

Org. Izvještaj CK KPH
na II KONGRESU 1948.

Ovaj, u svojoj biti jedinstveni sadržaj izložbe — borbe za oslobođenje zemlje — sastavljen je od izvršenja više samostalnih vojno-strateških operacija i političkih događaja. Izbor muzejsko-arhivskog materijala i njegova ekspozicija na izložbi riješena je tako da su naznačeni naslovi vojnih operacija i događaja, a eksponati grupirani na jedan ili više panoa. Time je sačuvana ukupnost sadržaja i dokumentarnost ilustrativne priče o oslobođenju. Naslovi tema, eksponati, citati i objašnjenja, karte uvode posjetioca u vrijeme oružanih borbi za oslobođenje naše zemlje i prikazuju doprinos naših naroda pobjedi nad fašizmom.

Ruda Polšak